

DR. NÉMETH József Lajos

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám**IRÁNYÍTOTT INTERJÚ DEÁK PÉTERREL,
AZ MTA BOLYAI JÁNOS KUTATÓI ÖSZTÖNDÍJ TÁMOGATÁSÁVAL¹****DIRECTED (GUIDED) INTERVIEW WITH MR. PETER DEAK SUPPORTED BY THE JANOS
BOLYAI SCHOLARSHIP OF THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES**

A magyar biztonságpolitika rendkívül markáns időszakának tekinthető az 1989-1999 közötti évtized, amely nem csak a nemzetközi események intenzitásában érhető tetten, hanem a hazai biztonságpolitikai gondolkodás formálódásában is. Ennek egyik legfontosabb, napjainkban is számos elgondolást és vitákat magában foglaló területe a Magyar Honvédség átalakítását célzó erőfeszítésekhez köthető.

A Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutató Ösztöndíja által megvalósuló kutatás fő célkitűzése a fenti törekvések biztonságpolitikai jellemzőinek feltárása. E cél megvalósítása érdekében a korszak jelentős szaktekintélyeivel, szakpolitikussal és katonai vezetőkkel elkészített irányított interjúk, mint primer források szolgálhatnak. Ez alkalommal Deák Péter biztonságpolitikai szakértővel készített interjút adjuk közre.

The decade of 1989-1999 can be considered as a very significant termin in the Hungarian security policy, which can be observed not just through the intensity of international events, but through the formation of national security policy thinking as well. One of the most important and intensively disputed field – even nowadays – is related to the transformation efforts of the Hungarian Defence Forces.

The main objective of this research, which is supported by the János Bolyai Research Scholarship of the Hungarian Academy of Sciences, is to explore the characteristics of the above mentioned security policy efforts.

To achieve this, guided interviews made with contemporary experts, policy makers and military leaders can serve as primary sources. In this case we provide an interview conducted with Mr. Peter Deak.

RÖVID ÖNÉLETRAJZ

Deák Péter egyetemi tanulmányait történelem szakon kezdte, amelytől 1951-ben eltávolították az amerikaiaktól még 1946-ban elfogadott segély miatt. Ekkor kétéves tisztiiskolára jelentkezett, majd ennek elvégzése után hadtáptiszt lett. Ezt követően sikerrel befejezte a korábban megkezdett egyetemi történelem-gazdaságtan szakos tanulmányait. A tisztiiskola elvégzése után a Honvédelmi Minisztériumba került, a hadtáp kiképzési osztályra, ahol gyakorlatokat tervezett csapatok számára. Az 1950-es évek második felétől főhadnagyi rangban folytatta munkáját a minisztériumban, majd felvételt nyert a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiára, amelyet 1961-ben végzett el. Ezt követően került csapathoz: Tatára, aztán Nagyatádra. A csapatszolgálatot követően a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán tanszékvezetőként dolgozott több mint egy évtizedig. 1972-ben kandidátusi, majd 1981-ben az MTA hadtudományok doktora címet szerzett. 1981-1988 között a Vezérkar Tudományos Osztályát vezette, amely beosztás betöltésében komoly szerepe volt angol és német nyelvtudásának. A rendszerváltást követően gyakori szereplője lett a különböző biztonságpolitikai témájú televíziós- és rádióműsoroknak. 1990 novemberében Király Béla és Völgyes Iván professzorokkal, valamint Valki László pro-

¹ Az irányított interjú 2012. június 06-án történt hangrögzítéssel Budapesten, az interjúalany otthonában.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. NÉMETH József Lajos

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

fesszorral, nemzetközi jogással megalapította a Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központját (BHKK), amelyet aktívan – az utolsó időszakban Koós Annával közösen – 2009-ig vezetett. A Magyar Külügyi Társaság megalakítását 1992-ben kezdeményezték Valki László professzorral, amelynek 2011-ig volt az alelnöke. 1993-ban szintén kezdeményezésükre alakult meg a Magyar Atlanti Tanács, amelynek mintegy „versenytársaként” – mivel az véleményük szerint nem működött elég hatékonyan – 1995-ben többedmagával megalakítja az Euro-atlanti Klubot, amely operatív csoportként a BHKK társszervezeteként a NATO-csatlakozás kérdéseivel foglalkozott. 1986-tól különböző egyetemeken és doktori iskolákban tanárként tevékenykedett. 2005-ben kitüntették a köztársasági érdemrend középkeresztjével. 1987-től 1990-ig a Magyar Béketanács Leszerelési Bizottságának elnöke volt. Nevéhez jelentős biztonságpolitikai publikációk kötődnek, 2008-ig tartó aktív pályafutása során számos médiameghívásnak tett eleget. A Külügyi Szemle szerkesztőbizottságának tagja.

Mi volt az Ön helye, szerepe 1989-99 között a hazai biztonságpolitikai döntés-előkészítésben és döntéshozatalban?

A helyzet az, hogy én a 80-as években a Honvédelmi Minisztérium tudományos osztályvezetője voltam. Ez a tudományos osztály abban az időben – miután ez a diszciplína még nem létezett – tulajdonképpen egy biztonságpolitikai osztály volt. Ebben a tisztségemben rendszeresen jártam nyugati konferenciákra. Volt egy londoni ösztöndíjam is, ami egész csoda volt 1987-ben, mert akkor még hivatásos ezredes voltam, majd csak 88-ban mentem nyugdíjba. Nagyon rendesen fogadtak, nagyon korrekt találkozó volt ez a 21 napos konzultáció. Ott ismerkedtem meg Christopher Donellyvel, aki később Manfred Wörner tanácsadója lett, és ezeken a szemináriumokon, a Pugwash konferenciákon, illetve a Max Planck Institute rendezvényein is voltam. Írtunk egy könyvet négyen: egy amerikai: Catherine Kelleher volt az amerikai a Brookings Intézetből, egy német: Jürgen Altmann a Bochumi Egyetemről, egy orosz, akinek a nevére nem emlékszem (Vadim Makarevsky-ről van szó – a szerző), amelyik a fegyverzetellenőrzés verifikációs módszereiről szólt, és tulajdonképpen ez az egész kutatás és aztán személyem is belefolytunk a bécsi tárgyalásokba. Többször voltam kint Bécsben, és a „security policy”, meg a „safety policy” – akkor még „safety” nem létezett – tulajdonképpen Magyarországon ekkoriban még ismeretlen kategória volt. Tulajdonképpen úgy kezdődött az egész, hogy a nyugállományba vonulásom után is még jártam ki külföldre, és 1990-ben Király Béla vezérezredes úrral, Völgyes Iván amerikai professzorral, Valki László nemzetközi jogással és jómagam létrehoztunk egy magánalapítványt, ami később közhasznú lett: ez a Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központját (BHKK). A címét először angolul fogalmaztuk meg és úgy fordítottuk magyarra.

Tulajdonképpen az egyetemi tanári oktatói munkámban, ami '86-tól folyt, először a közgázon, aztán nagyon sok magyar egyetemen. A Biztonságpolitika című tantárgy – ne hangozzék szerénytelenségnek – az én személyemhez kötődik, mert ilyen tantárgyat én tanítottam először. Így fogalmazódott meg a diszciplína tematikája nagy vonatkozásban, főleg a közgázon és utána a többi helyen is. Egy rövid ideig tanítottam a doktori iskolán a Zrínyin (1996-ig a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiáról, utána 2012-ig a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemről van szó – a szerző) is. Több doktori iskolán tanítottam és általában biztonságpolitika témával foglalkoztam. Ez az intézet (BHKK) pedig eleinte főleg a honvédelmi, majd aztán hadiipari, később pedig a biztonság egyéb területei felé tolódva végzett tanulmányokat, projekteket vezetett, konferenciákat, rendezvényeket tartott. Gyorselemzéseket adtunk közre kéthetenként, bizonyos kérdésekben sajtórovatunk volt még az akkori Magyar Hírlapnál. Végeredményben így kerültem bele a hazai biztonságpolitikába, később a médiába és egyebekbe. A kandidátusi és az akadémiai doktorimat nem biztonságpolitikából védtem, az '82-83-ban volt, és utána rögtön beindult a külföldre járás – nem csak nyugatra, hanem keletre is – az egész enyhülési folyamat, a lefegyverzés, a támadásképtelen katonai struktúrák, aztán később a migrációs kérdések okán. 1991-92-ben már rendeztünk a jogi karon (ELTE ÁJK-ról van szó – a szerző) egy nagy, szabad konferenciát a migrációs problémáról és annak veszélyeiről, akkor még a Menekültügyi Hivatal működött Magyarországon. „Kisebbség és biztonság” címmel a Határon

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. NÉMETH József Lajos

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

Túli Magyarok Hivatalának részére készítettünk egy kötetet, amit én szerkesztettem. Később a témában 7 könyvem és számos folyóiratban és egyéb sajtótermékben több száz publikációm jelent meg.

Akkor jól értelmezem, hogy a szakmai-tudományos eredmények révén személye, illetve a BHKK civil szervezetként hatást tudott gyakorolni a vonatkozó politikai döntéshozatalra?

Így van, például a biztonságpolitikai és honvédelmi alapelveket, amit 1993-ban fogadott el a Parlament, írásban véleményezte az intézet (BHKK). A Parlamentben a Külügyi és a Honvédelmi Bizottság közös ülésén – emlékszem, hogy akkor Katona Tamás volt az államtitkár – nekem ezt elő is kellett adnom. A felsőházi teremben volt a vita erről elég nagy létszámmal.

A FIDESZ volt az első megrendelője a sorkatonai szolgálat rövidítését vizsgáló anyagnak: a kérés részükről úgy szólt, hogyan lehet a sorkatonai szolgálatot (le)rövidíteni, majd megszüntetni? Azonban ezt így nem vállaltuk, mert ezt prekonceptciónak véltük, helyette a sorkatonaság időtartamát befolyásoló tényezőkre koncentráltunk. Aztán rendeztünk a „Polgári szolgálat, munkaszolgálat, kulák-munkaszolgálat” és „A parancs dilemmája” elnevezéssel a Hadtörténeli Intézetben konferenciákat.

Szabó Iván ipari minisztersége alatt egy nagyon nagy projektet kaptunk, mintegy 1.400.000 forintos költségvetéssel – hatalmas összeg volt ez akkor –, és egy 120 fős csoporttal a magyar hadiipar jövőjét kutattuk. Akkoriban még külföldiek is voltak számosan nálunk, sőt négy repülőgépgyártó céget meg is hívtunk, köztük például a franciákat. Akkor itt volt a Gripeneket előállító SAAB is, aztán állami támogatással voltam kint Svédországban, és három képviselővel megismerem, sőt repültem is a Gripenrel, de ez nagyon korán volt még (a későbbi repülőgép beszerzésekhez képest – a szerző).

Für Lajos honvédelmi miniszter idejében számos alkalommal résztvevői voltunk a Honvédelmi Minisztérium kollégiumi üléseinek, és éles vitáink voltak Raffay Ernővel annak idején, akinek meglehetősen szélsőséges nézetei voltak.

Milyen problémákkal szembesült a kutatásai, szakmai tevékenysége során? Melyek voltak azok a problémák, amelyek nehezen voltak feldolgozhatók ebben az időszakban a biztonságpolitikai gondolkodásban, vagy amelyek személyesen Önt érintették?

Nem emlékszem ilyenre, bár voltak viták, vitáink több tekintetben. Majdnem minden alkalommal részt vettünk a nemzeti katonai stratégiai kidolgozásának ülésein a Honvédelmi Minisztérium Tudományos Tanácsában, ahol számos kérdésben voltak kisebb vitáink.

Voltak vitáink a '80-as évek végén, majd a '90-es évek elején arról, hogy kell-e hadsereg, hogy milyen természetű legyen a hadsereg és így tovább. 1988-ban a polgári szolgálattal kapcsolatban volt vitám, többek között ez is közrejátszott, hogy akkor nyugállományba vonultam onnan, mert érdekes módon más volt az álláspont a politika és más a hadügy részéről. A hadügy hallani sem akart róla, a politika, amit akkor még az MSZMP központja jelentett, az már az oldódás, a fordulat időszakában kifejezetten akarta. A kérdésben megfogalmazottak alapján konfliktusaink nem voltak, legfeljebb egy-két cikkben, de jelentősebb mértékben nem.

Mikor találkozott először a „biztonságpolitika” kifejezéssel és honnan eredezteti ezt a kifejezést?

A 80-as évek vége fele volt a Pugwash Konferencia, ez egy nagy nemzetközi tudós konferencia, amelynek rengeteg helyen voltak ülései: például Londonban, Rómában is. A munkacsoportjainak kisebb konferenciái voltak például Hamburgban, és ezeken már a „security policy” („biztonságpolitika” – a szerző), mint kifejezés megjelent. Gyakorlatilag ezt hoztuk át, tehát tulajdonképpen a külföldi irodalomból merítettük a kifejezést. Ezért is fogalmaztuk meg először négyen az intézet (BHKK) nevét angolul, csak azzal a differenciával, hogy akkor „studies” („tanulmányok” – a szerző) szó legyen „center” („központ” – a szerző) és aztán magyarról úgy fordítottuk le, hogy „Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központja”.

DR. NÉMETH József Lajos

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám**Kiket tekint az adott időszak (1989-1999) legjelentősebb hazai szakembereinek és miért?**

Valki Lászlót, Gyarmati Istvánt, Dérer Miklóst, Dunay Pált, Somogyi Ferencet, Gazdag Ferencet, Szemerkényi Rékát. Bár már akkor Matus János is foglalkozott a témával, de ő még akkoriban kandidált, amikor én voltam a MTA Tudományos Minősítő Bizottság Hadtudományi Szakbizottságnak az elnöke 10 éven át, egészen 1992-ig. A biztonságpolitika és a hadtudomány kérdéseinek diskurzusában Kosáry Domonkost kell megemlítenem, akivel rendszeres volt a kapcsolatom. Sokat beszélgettünk és abban állapodtunk meg, hogy a hadtudomány akkreditálódik, mint diszciplína, a biztonságpolitika viszont a politika egészébe tartozik, mert mindenféle kihívás, a „challenges” – ekkor jelent meg ez a szó –, a rizikó, „risk”, ezek mind több irányúak, kapcsolatba is vannak a honvédelemmel meg nem is. Nagyon erősen felerősödött a biztonságpolitika széles kategóriája a terrorizmus megjelenésével.

A Magyar Honvédségnél a Siklósi Pétert, Bali Józsefet, aki biztonság- és védelempolitikai államtitkár volt, tartom jelentős szakértőknek. A Vezérkarnál Végh Ferenc volt a legjelentősebb ilyen szempontból, aki komolyan foglalkozott a biztonságpolitikai kérdésekkel, tulajdonképpen az integráció is akkor kezdett megvalósulni. A katonállomány, a hivatásos katonai állományból, ő maga, még talán a Für kormány alatt, Borsits László és Lőrincz Kálmán. Elsősorban Végh Ferenc volt, akivel ebben az időszakban a katonaság részéről, nagyon jó kapcsolatunk volt, azóta is sokszor találkoztunk, látogatom, amióta a balesete megtörtént, sőt a védésénél is konzultáltunk, amikor a disszertációját készítette.

Van-e ismerete különböző iratokról, dokumentumokról vagy egyéb tárgyi emlékekről, amelyek nagyon fontosak a hazai biztonságpolitika szempontjából, de nem kerültek elő, vagy nem beszéltek róla? Az 1993-as biztonságpolitikai alapelvekről már beszéltünk...

Az később meg lett ismételve, mert a Biztonságpolitikai és Honvédelmi Alapelvekből két dokumentum született: a Biztonságpolitikai Alapelvek és a Honvédelmi Alapelvek. Mind a kettőt véleményeztük egyébként, ebben a tekintetben szintén nem volt titok az elfogadása, hiszen nyílt viták voltak.

A katonai stratégiát és a honvédelmi dokumentumokat nem emlékszem pontosan hogy írtuk, de azt a munkát Siklósi Péter moderálásával egy bizottság vezette, azonban ezek később a kormány által nem kerültek elfogadásra.

Szerepünk volt a NATO népszavazás kérdéseinek előkészítésében a Horn-kormányzat idején és tulajdonképpen elsőnek vizsgáltuk a maastrichti dokumentumot, amely az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájával foglalkozott. De például már az amszterdami kül- és biztonságpolitika, biztonság- és védelempolitika kapcsán az ezzel kapcsolatos vélemények, a kormányzati álláspontok azok nem voltak ismertek előttünk sem, mi csak a konzultációs részét végeztük el a dolgoknak.

Még nagyon fontos kérdés volt már '90-ben a civil kontrol problematikája, különösen a honvédelmi politika vonatkozásában. Sőt, azt kell mondani, hogy mind Christopher Donelly, mind Jeffrey Simon, aki az amerikai védelmi egyetemnek (National Defense University, Washington – a szerző) volt gyakran ide járó képviselője, rendkívül erőteljesen és állandóan ezt (mármint a civil kontrol jelentőségét – a szerző) hangsúlyozta annyira, hogy egy konferencián már azt kellett mondanom neki, hogy „most már eleget hallottuk, csináljuk!” És valóban, az alkotmánymódosítás annyira szorosra csinálta (mármint a haderő feletti polgári ellenőrzést – a szerző), hogy egy luxemburgi konferencián, amelyik a civil kontrolról szólt, amikor előadtam, hogy néz ki a magyar rendszer, akkor odajött egy német kolléga és megkérdezte, „ha ilyen sok szervezet van és ilyen bonyolult ez a rendszer, akkor hogy működik a honvédelem”?

A civil kontrolban a hatalmi ágak megosztása volt alapvető, a miniszter, mint egyik szereplő, a többi miniszter – és ez már biztonságpolitikai kérdés – mint más szereplők között. Maga a kormány, amely általános biztonságpolitikai és honvédelmet érintő határozatokat is hoz számos kérdésben, tehát ez az egyik hatalmi ága a végrehajtó hatalomnak. A másik a köztársasági elnök, akinek a funkciói gyakorlatilag, mondjuk a taxis blokádnál tisztázódtak, de két alapvető funkciója volt, az egyik a kinevezések, felterjesztés alapján, a másik fontos, hogy minden évben jóvá kell hagynia a titkosan

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. NÉMETH József Lajos

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

készült védelmi tervet, az alapján, hogy az nem alkotmányellenes-e? A harmadik a parlament, ennek a Honvédelmi Bizottsága és egyéb bizottságai, amelynek jogosultsága van, és utána jött az igazságügy, az ombudsman, a nyilvánosság és így tovább.

Végh Ferenc értette ennek a lényegét a HM-ből, míg a többi vezérkar főnök nem tudott az új katonai gondolkodással még előbbre jutni. Nekem meg is jelent egy cikkem egy osztrák lapban a katonai konzervativizmusról. Amikor Luxemburgban és máshol is indokoltuk a civil-kontroll szükségességét, nekem az volt az álláspontom, hogy többek között, sok más mellett azért is szükséges a civil kontroll, mert a politikai gondolkodás általában rugalmasabb, a katonai pedig természetesen egy kicsit konzervatív, mert szabályok rögzítik.

Ön szerint mely tényezők és területek tekinthetők a hazai biztonságpolitikai gondolkodás erősségének ebben az időszakban (1989-1999)?

Elsősorban, hogy felismertük a NATO, majd az EU csatlakozás jelentőségét. Nagy vita volt a semlegesség kérdése kapcsán és ebben komoly ellentétek jelentkeztek a '90-es években. Nagyon sok nézet volt, amely a semlegesség mellett állt ki, nekünk az volt a határozott álláspontunk, hogy a semlegesség ebben a korban anakronizmus: nincs kitől semlegesnek lenni. A semlegesség drága, hihetetlen sok dologról van benne szó, ezen kívül a semlegesség egy olyan korban kap lehetőséget, amikor azt a nagyhatalmak garantálják. Egyetlen kivétel van, az osztrák semlegesség, ahol nem garancia van, hanem tudomásulvétel. Az 1955-ös államszerződést tudomásul vették a nagyhatalmak, a volt megszállók, és nem garantálták a semlegességet, így a fegyveres semlegesség volt a jellemző Ausztriára. Később Magyarországon a semlegesség vita lezárult.

Ez az egyik dolog, a másik az, a szomszéd államokkal való kapcsolat jelentősége. Hiszen akkor alakultak meg közös zászlóaljok is, például a román-magyar vagy a szlovén-olasz-magyar zászlóaljok.

Milyen tényezők és területek voltak azok, amelyek gyengeségként jelentek meg a biztonságpolitikai gondolkodásunkban? Mi volt az, ami hiányzott vagy éppen nehezítette a folyamatokat?

Az egyik ilyen dolog volt, a vezérkar helye és szerepe a honvédség irányításában. Milyen értelmű az integráció? Ki a vezérkar főnök? A hadsereg parancsnoka-e vagy külön parancsnok vagy a „miniszter katonai tanácsadója”? Tehát ebben a tekintetben egy kicsit nehéz volt feldolgozni ezt. Azután még jelentkezett kifejezetten a katonai gondolkodásban egy olyan fajta szemlélet, amely szerint az expedíciós képességekben és általában a képesség meghatározásban nagyon sok volt a maradi elem. Ma is van ilyen, mert a nehéz fegyverek tradicionális módon történő visszaemlegetése már nem aktuális. Persze, a harckocsizók, tüzérek nehezen mondtak le ezeknek a fegyvereknek a számbeli jelentőségéről. Aztán felmerült, hogy mi a feladata a magyar légierőnek? A helikopter programtól való bizonyos idegenkedés is maradiságnak volt tekinthető a katonai gondolkodásban. Mi rendeztünk egy konferenciát a hadiiparral közösen, amelyre négy céget hívtunk meg, az amerikai Lockheed Martint, a francia Dassault-t, a magyar Dunai Repülőgépgyárat, és a svéd Gripen-t, ami tulajdonképpen nem a Gripen, hanem Saab. Ennek az utolsó napja kint volt a Dunai Repülőgépgyárban, ott is voltak viták arra vonatkozóan, hogy milyen légierő kell? Teljesen autonóm, vagy pedig illeszkedni kell máséhoz? Az is felvetődött, hogy béreljünk a svédektől, tehát ilyen jellegű nézetek voltak, de ezek nem artikulálódtak.

Aztán volt egy olyan gondolat is, még az első horvát-szerb háború ideje alatt – ez még az első kormány alá esett (Antal-kormány – a szerző), amikor a bizonyos Jeszenszky-féle Kalasnyikov probléma volt, hogy a Határőrséget és a Honvédséget vonják össze. Erre jómagam, Valki László és néhányan személyesen bementünk az illetékeshez, és mondtuk, hogy ezzel azt tesszük, hogy egy rendészeti feladatot, amit a Határőrség lát el, katonai kérdéssé teszünk. Az országgyűlésben volt egy kicsi érdekcsoport – neveket nem mondok most –, amelynek volt olyan álláspontja, nézőpontja, hogy nekünk ki kéne használni ezt a lehetőséget és a Vajdaságot vissza kéne szerezni. Ekkoriban én az országgyűlés Külügyi Bizottságában mondtam egy véleményét a jugoszláviai-balkáni konfliktusról. Az előadás előtt percekkel az egyik

DR. NÉMETH József Lajos

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

kormánypart behívott, és az egyik képviselő ügyetlenül, és nem rosszindulattal azt kérdezte, hogy mit jelentene az, mire lenne szükség, ha mi most erre a területre – mutatta a térképen – bemennénk? Ekkor tréfásan megjegyeztem, hogy „100 harckocsira és utána 10 000 ENSZ katonára, hogy kizavarjon bennünket onnan”. Ez egy komolytalan felvetés volt, de ilyen gondolkodás is jelentkezett ebben a helyzetben.

A biztonságpolitikai gondolkodásnak, melyek voltak még a hiányosságai?

Problémát jelentett a „kompatibilitás” és „interoperabilitás” megértése. A katonák részéről sokszor nehezen ment annak megértése, hogy a „kompatibilitás” az illeszkedő-képességet jelenti, és elsősorban politikai természetű vonatkozásai vannak, vagy katonapolitikai természetű, például a civil kontrol. Az „interoperabilitás” pedig az együttműködési készséget jelenti, azaz, hogy a katonai szervezetek képesek más szervezetű, de az adott szövetséghez tartozó katonai szervezetekkel operatíván együttműködni kint a harctéren.

Elég sok ötlet és ötletvisszavonás volt abban a tekintetben, hogy miknek kellene lenni a képességeknek? Például mi egész alapvetően erőltettük és ez ma is álláspontunk, hogy az önvédelmi képesség, vagy a túlélőképesség, ami hiányzott, az rendkívül fontos, mert a hazát nem az „ide lőjete” elve alapján, nem az én életem feláldozásával, hanem az életmaradásommal kell megvédeni és a feladatokat így kell végrehajtani. Tehát ebben a tekintetben voltak viták.

Aztán voltak viták szélsőséges elemekkel, hogy most mi az alapvető: a haza határainak védelme, vagy pedig a különböző külső válságoknak a begyűrűzése elleni fellépés? Azt is figyelembe kell venni, hogy mondjuk Afganisztánban vagy még a közelebbi területeken egy súlyos válság alakul ki, amit nemzetközileg kezelnek, akkor az egyértelműen hat a haza védelmére, mert ezeknek különböző konzekvenciái vannak és lehetnek. Ha eszkalálódik, az azt jelenti, hogy jön az exodus, a migráció, a terrorizmus, a hírszerzés, a csempészet és így tovább, tehát a szűk értelemben vett terület-, honvédelem, a határvédelem és a szélesebb értelemben vett honvédelmi, nemzeti érdek között voltak ellentétek és voltak problémák, de még ma is vannak.

Milyen külső tényezők határozták meg a magyar hazai biztonságpolitikai gondolkodást?

1993-tól kezdve már jelentős volt a NATO befolyás, amely alatt nem katonai befolyást értek, hanem inkább szellemi. Nem véletlen, hogy 1993-ban intézetünket (BHKKA) a NATO meghívta Brüsszelbe. Mi azt csináltuk, hogy a tíztagú küldöttségbe „becsempésztünk” négy fő „nem civil”, többek között Szenes Zoltánt, a később vezérkar főnököt, továbbá a Külügyminisztérium egyik képviselőjét. Ott ismerkedtünk meg egy sor stratégiai, taktikai és egyéb alapelvel. Az egyhetes úton találkoztam másodszer Christopher Donelly-vel, akit aztán én is meghívtam még előtte '89-ben személyesen Magyarországra, mielőtt még tanácsadó lett. Egy hétig volt a vendégem, számos intézményben, többek között a Külügyminisztérium illetékes főosztályán, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián és az MSZMP Politikai Főiskoláján is jártunk, és néhol előadást is tartott.

A másik fontos külső tényező a bécsi tárgyalásokon kialakult szemléletmód, a verifikáció és egyebek, a harmadik a felderítés kérdése volt. Itt elmondanám, hogy 1994-ben, a Horn kormány alatt volt egy ötlet, egy nézet, a titkosszolgálatok bizonyos fokú összevonásáról. Ez annyira koncepciótlan volt, hogy két variációt vetettek fel: az egyik, hogy a két információszerező szervezet egyesüljön, a másik pedig az volt, hogy a két honvédségi és a két polgári titkosszolgálat egyesüljön. Koncepció nem volt benne, csak két formális variáció volt. Akkor mi állást foglaltunk ebben a kérdésben, és elmondtuk, hogy ez a dolog most hirtelenjében nem megvalósítható, mert nagyon bonyolult a nemzetközi kapcsolatok és hálózatok helyzete, helye, szerepe. Ráadásul NATO belépés előtt állunk, sok olyan dolog van, amit nem lehet felszámolni, meg különböző hálózati személyek – nem a III/III-sokra gondolok természetesen – és az volt az álláspontunk, hogy ezt alaposan ki kell dolgozni, ezzel várni kell. Átcsoportosításokat lehet csinálni, például a Katonai Felderítő Hivatalnál az volt az álláspontunk, hogy a hadászati felderítést, ami már politikai szektor, azt az Információs Hivatal végezze el. Ezt ugyanakkor ki kell egészíteni – révén külföldi missziók jönnek – a terepfelderítéssel, tehát azzal, hogy x helyen,

DR. NÉMETH József Lajos

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

külföldön, a lakosságot, a terepet, a körülményeket stb. fel kell mérni. Felkészülés már a Sivatagi Vihar idején is volt, hiszen a magyar kontingens – igaz, hogy egészségügyi – de már akkor készült ezekre a missziókra.

Másik érdekes hatást az amerikaiak jelentették. Például a nagykövetségükön Ruth Anderson volt a védelmi attasé, aki 1988 márciusában egy a bizalomépítő intézkedéseken belüli, 72 órás bejelentéssel a gyakorlat ellenőrzését szándékozott megtenni. Én akkor még kint voltam a gyakorlaton, én voltam az értékelő csoportnak a vezetője. Ő akkor ismerkedett meg velünk, de ehhez még azt hozzá kell tenni, és az akkori konzervatívizmusra jellemző volt, hogy rettenetesen kétségbe volt mindenki esve, ugyanis a bécsi (leszerelési – NJL) tárgyalások már folytak. A gyakorlat vezetőjének meg is mondtam: „Főnök, ez egy politikai gesztus, csak nem képzeled, hogy meg fogják számolni, hogy 132 vagy 136 harckocsi van kint?” Minden esetre nagy volt a megrettenés, aztán normális viszony alakult ki. Ő és Keith biztonságpolitikai tanácsadó folyamatosan konzultáltak a magyar vezetéssel és a civil szervezetekkel, a Külüggyel, Gyarmati Istvánnal, akinek nagy szerepe volt ebben az egész dologban külügyi vonalon. Az amerikaiak ekkoriban úgy jelentek meg, mint a NATO magyarországi képviselői. Aztán volt kapcsolat az National Defence University-vel (Nemzetvédelmi Egyetem – a szerző) és a különböző konferenciák révén.

Az európai államok közül például Svájcban voltunk egy küldöttséggel, akkor még Annus Antal volt a közigazgatási államtitkár, egy 10 napos találkozóon, ahol a haderő reformról volt szó. Ott volt egy vita, mert a svájciak bemutatták, hogy ők hogyan hajtották végre hat év alatt a haderőreformot, mire az Annus Anti azt mondta, hogy „nekünk erre nincs, csak egy évünk”.

Abban azonban mindannyian egyet értettünk, hogy ez (mármint a haderő reform – a szerző) nem egy raj vagy egy szakasz átszervezése, ennek millió tényezője van, infrastruktúrától kezdve a szervezeten keresztül a felkészítésig, oktatásig, doktrinális váltásig és így tovább. Svájccal volt kapcsolatunk inkább tapasztalatcserének minősíthető, semmint komoly befolyásnak.

A sorkatonáság mellett, a polgári szolgálat ügyében Németországgal volt jelentős kapcsolatunk. Münsterben voltunk kint többször, Berlinben, Bonnban is volt egy ilyen küldöttségünk. Ezek már a Horn-kormány ideje alatt történtek, amikor aktívabbak voltak a német kapcsolatok, amely a határnyitás következménye is volt.

A svédekkel volt kapcsolatunk, ahogy említettem a Gripen kapcsán, de az egész svéd védelmi rendszert megismertük. A SIPRI-vel is volt kapcsolatunk.

Londonban különböző intézetekben voltunk, és '88-ban Brightonban a Sussex University-n „Eastern” (keleti – a szerző) nyári szeminárium volt, amelyen többek között Orbán Viktor is részt vett, mint hallgató.

Az ENSZ-ben is jártunk, akkor Prandler Árpád magyar diplomataként a leszerelési osztályon dolgozott. Rövid előadást tartottam az intézet nevében (BHKA), de már nem emlékszem pontosan a témáról, minden esetre az enyhülési folyamat kezdetétől, az egész helsinki folyamat jelentőségéről és eredményeiről szolt.

A szovjetek, oroszok az átalakulás során gyakorlatilag teljesen kivonultak. Dagomis-ban volt egy konferenciája Pugwashnak, ahol Gorbacsovot felállva éltette az egész nemzetközi tudóstársadalom. Az oroszokkal nem volt katonai természetű vagy biztonságpolitikai természetű nexusunk. Nem is voltak aktívak.

A Varsói Szerződés felbomlásában a magyar biztonságpolitikai gondolkodásnak milyen szerepe volt?

Volt egy műsor a rádióban, amelynek az volt a címe, hogy „Este” vagy „Napzárta után”. Egy alkalommal Vásárhelyi Miklós, Haraszti, az SZDSZ-től, valamint Katona Tamás, későbbi külügyi államtitkár és jómagam vettünk részt egy beszélgetésen, ahol Szénási Sándor vezetésével a Varsói Szerződésről volt szó. Ez a Parlament megnyitásának első napján volt, és ezen az estén elhangzott, hogy Nagy Imre által 1956-ban beterjesztett határozatot a VSZ-ből való kilépésről az Országgyűlés vegye tudomásul. Akkor Katona Tamásnak, és nekem is az volt az álláspontunk, hogy a Varsói Szerződésből nem kilépni kell, hanem azt „belülről” kell megszüntetni. Aztán '91-ben volt a Politikai Tanácskozó Testület ülése Magyarországon, amelyen Antall József elnökölt, amikor a VSZ feloszlott.

DR. NÉMETH József Lajos

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

Nem volt az túl nagy vállalás, hogy a Varsói Szerződés méreteihez képest egy kis ország gondolkodói azt mondják, hogy ne lépünk ki, inkább kezdjük el a VSZ megszüntetését?

Szerintem nem csak nálunk volt ez az álláspont. Nyilván a cseheknél szintén ugyanez volt az álláspont és egymásra találtak ezek a gondolatok, mert partnerek nélkül ez nem ment volna. Valahol ez egy természetes velejárója volt a '90-es években az enyhülés betetőződésének. A hidegháború totális vége az nemcsak a bécsi tárgyalásokkal, hanem VSZ feloszlásával is zárult.

Milyen belső tényezők határozták meg a magyar hazai biztonságpolitikai gondolkodást?

Ahogy korábban említettem, először a semlegesség-vita volt a jellemző. Olyan nézet is volt, amelyik fölvetette az 1947 márciusi Szent-Györgyi Albert féle javaslatot (akkoriban országgyűlési képviselő volt – a szerző), hogy Magyarországnak ne legyen hadserege. De ez egy elenyésző kisebbség volt. Semlegesség, önállóság, a VSZ-ből való kilépés, később csatlakozás a NATO-hoz: ezek voltak a legfontosabb témák. 1993-ban már egyértelműen előre haladott gondolat volt a NATO-hoz való csatlakozás. 1988-ban az MTA Politikatudományi Intézetben, a Benczúr utca 33-ban, volt egy tanácskozás, amelyen Jeszenszky Géza is, Horn Gyula is ott volt, meg többen mások is. Ezen hangzott el az a híres Horn-féle bejelentés, amit senki se értett, hogy ő elképzelhetőnek tartja, hogy Magyarország egyszer a NATO tagja lesz. Erre mindenki felszólalt, hogy ezt hogy értette, teljes megdöbbenés volt, komolytalannak, hülyeségnek vették, és így tovább. Még ma se tudjuk, hogy honnan származott ez a gondolat, de az biztos, hogy akkor már a határnyitás, a nyugattal való barátkozás, a bécsi tárgyalások és a szovjet csapatkivonás már előrehaladott állapotban voltak. Az se véletlen, hogy a NATO-hoz való csatlakozás az a Horn-kormány alatt erősödött fel.

1997-ben kezdődtek a csatlakozási tárgyalások, akkor volt a 85%-os népszavazás, de ez teljesen független attól, hogy szocialista vagy nem szocialista kormány volt, egyszerűen akkorra érett meg az idő arra, hogy egy európai ország, amelyik euro-atlanti gondolkodást vett fel, az természetesen csatlakozzon a NATO-hoz, amelynek abban az időben már a balkáni válság kezelésében jelentős szerepe volt.

Maradtak-e a biztonságpolitikai gondolkodásunkban olyan lehetőségek, amelyeket viszont nem használtunk ki, vagy jobban ki lehetett volna használni?

Talán későn csatlakoztunk az ökológiai problémák vonatkozásában, nehezebben került be a biztonságpolitika a környezetvédelembé.

A másik kérdés az önkéntes hadseregre való áttérés problematikája, ami sok vitát váltott ki. Elsősorban civil szervezetek voltak mellette, például az Alba-kör, meg a sorkötelezettséget ellenző Csapody Tamás volt ilyen. Mi első pillanattól kezdve az önkéntes hadsereg mellett voltunk, de persze nem úgy, hogy az holnapra valósuljon meg. Tanulmányunk is megjelent ezzel kapcsolatban. Ez aztán csak abban a formában történt meg, hogy nem szűnt meg a sorkatonaság, csak az arra való behívás.

Ide tartozik az is, hogy a hírszerzés átszervezése – az én véleményem szerint – viszonylag elég lassan ment. Érdekes, hogy akkor Boross Péter volt a Parlament Nemzetbiztonsági Bizottság vezetője, amikor ez a javaslat a Horn-kormány időszakában felvetődött. Ő meg is meghallgatta az intézetet (BHKKA), illetve megkérdezte, hogy a hozzászólásunkat elolvashatja-e? Amikor most vetődik fel (2012-ben – a szerző), most is elhamarkodottan jelenik meg, mert ez nagyon bonyolult kérdés, amit alaposan tisztázni kell.

A másik, amit nem használtuk ki eléggé, csak későn, az a Határőrség átalakítása. Ami aztán bekövetkezett végül, hiszen egyesült a rendőrséggel.

Nehezen alakult ki a menekült státusz problémája, az exodus, a migráció kérdése, és lassan ismertük fel a fekete munkaerő megjelenésével hozott problémakört is.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. NÉMETH József Lajos

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

Lassan mentek a helyőrségek felszámolásai, elég sok felesleges infrastruktúra maradt meg, amelyek őrzés alatt álltak/állnak.

Vizont a NATO csatlakozás elég sokat gyorsított a különböző folyamatokon, mert olyan döntések születtek, amelyeket aztán végre kellett hajtani.

Az EU-nak a katonai vonatkozásai elemei legfeljebb abban nyilvánultak meg, hogy részt vettünk különböző európai műveletekben, most például az EULEX-ben.

Tehát szépen lassan emésztődött a széles értelemben vett biztonságpolitika. Így jelent meg a „safety” kifejezés, mint az állampolgárok megóvásának kérdése. Maga a biztonságpolitika meghatározása is lassú folyamat volt, ugyanis nagyon sokáig a biztonságpolitikai felfogás, az nagyon élesen a katonai oldalra korlátozódott és a többi az csak úgy megjelent mellette. Aztán 2004-2006-tól kezdve már folyamatosan megjelentek a gazdasági kockázatok kérdései is.

1989-1999 között ki- és/vagy felhasználta az ország a biztonságpolitikai gondolkodás lehetőségeit és eredményeit?

A hadsereg átszervezésében, a civil kontrol kialakításában, a vonatkozó dokumentumok kidolgozásában, a vezérkar integrációjában és fejlesztésében mindenképp.

Tehát azt kell mondani, hogy folyamatosan és lassan haladtak a dolgok, de minél többen jöttek haza nyugatról, annál jobban és fokozatosabban került be az új katonai gondolkodás a meglévőbe.

Hogyan ítéli meg a politikai döntéshozók és a katonai vezetők között együttműködést az 1989-1999 közötti időszakban? Felosztható-e ez az időszak különböző korszakokra?

Az első években a kormányzati védelempolitika és katonapolitika a dokumentumok jóváhagyását kivéve nem igen foglalkozott a hadsereggel, bár az MDF-kormány időszakában napirenden voltak a csapatkivonási kérdések, és az ismerkedés a NATO-val. 1990-ben voltak a csapatkivonási tárgyalások, azt megelőzően, amikor a Németh-kormány működött, én független szakértőként részt vettem az erre kialakított bizottságban. Voltak elég komolytalan kijelentések, például Kósa Lajos – későbbi és mai debreceni polgármester – azt mondta, hogy „ha három hónap alatt jöttek be, akkor három hónap alatt menjenek ki”. Mire mi azt mondtuk, ha azt akarják, hogy részeg katonák mászkáljanak, betört ablakok legyenek, meg a harckocsik leessenek a vonatról, akkor mondják azt. A kormánynak kellett mással is foglalkoznia, hiszen itt volt a déli válság kezdete, utána aztán a költségvetési kérdések, meg az átszervezés, amely inkább leszervezés volt, amely az 1994-től 1999-2000-ig terjedő időszakban már egy kicsit lelassult.

Azt is el kell mondanom, hogy a politika a NATO csatlakozást már '94-ben fontosnak tartotta, de a hadsereg maga nem állt a politika figyelmének központjában. Ezt tulajdonképpen a NATO csatlakozási folyamat '97-től felgyorsította, de még akkor is csak egy párhuzamos folyamat volt, amely 1999-ben alá lett írva. Abban az időben se a Horn-kormány, se az Orbán-kormány nem fordított nagy gondot a hadseregre. Én ezt, egy bizonyos értelemben meg is értem, hiszen a belső viszonyok és körülmények mások voltak és nem voltak olyan éles katonai kockázatok, amelyek napirendre kerültek. Nem beszélve arról, hogy sokan azt hitték, hogy a NATO csatlakozás mindent megold.

Ha egy 1-től 5-ig terjedő skálán pontoznia kéne, hogy a katonai vezetők és a politikai vezetők közötti együttműködésnek minősége milyen volt a tárgyidőszakban, akkor hányast adna?

Átlagban középepest.

DR. NÉMETH József Lajos

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám**A magyar haderő átszervezésében mekkora szerepet játszottak a biztonságpolitikai megfontolások?**

Elsősorban a költségvetési szempontok voltak döntőek, hiszen akkoriban a (honvédelmi és biztonságpolitikai – a szerző) alapelvek kidolgozás alatt álltak, és a NATO befolyás még nem egészen érvényesültek. Lényeges volt az is, hogy azért (meg)legyen (a) hadsereg, és ott volt a déli válság is.

Azt kell mondanom, hogy tulajdonképpen a '90-as évek végén kezdődött egy mélyebb, általános gondolkodás a honvédségről és a szélesebb értelemben vett biztonságpolitikáról. Akkor még élt Gyuricza tábornok, aki az előző időszakban is hadsereg parancsnok volt.

Amikor a nemzeti katonai stratégiát alkottuk – amit ekkor még nem így hívtak – az egy nagyon komoly munka volt.² Amikor a másodikat a Gyurcsány-kormány alatt Gyarmati István segítségével csináltuk, szintén nagyon körültekintően és komoly gonddal jártunk el, és mindkét esetben lelkiismeretesen foglalkoztunk vele.

Persze a szakmai szempontok előbbre kerüléséhez arra is szükség volt, hogy legyen egy képzett katonai vezető generáció, amelyik már hozta magával a korszerű katonai elemeket. De ehhez idő kellett, és a kezdeti 1-6 hónapos tanfolyamok, amelyek Amerikában voltak, azok nem voltak elegendők.

A biztonságpolitikai szakértők véleményét mennyire vette figyelembe a politikai vezetés a honvédség átalakítása során? Egy 1-től 10-ig terjedő skálán milyenre értékeli ezt?

Azt kell mondanom, hogy elfogadható mértékben, hiszen részt vettünk valamennyi alapidokumentum elkészítésében, az Országgyűlés Honvédelmi Bizottságának ülésein, konferenciákat, szemináriumokat – például a Tiszai Atlanti Nyári Egyetem sorozatot – szerveztünk, hosszú ideig jártunk tanfolyamokra, és sorolhatnám. Tehát azt mondom, hogy igenis komolyan részt vettek a civil szervezetek, intézmények ebben a munkában. A skálán, ha a 10-es a legjobb, akkor hatost adnék rá.

Mi az, ami pozitív eredményként merül fel a honvédség átalakítása kapcsán, visszatekintve az '89-99-es időszakra?

A diszlokáció kérdése. Nagy vita volt arról, amikor Für Lajos tett egy olyan kijelentést, hogy „körkörös védelem”, sokan nevetgéltek ezen. Mi nem tettük ezt, mert tudtuk, hogy ez, bár a katonai terminológiából átvett kifejezés, politikai értelemben kell venni, ami azt jelenti, hogy a katonaság elhelyezése irány-*semleges*. A körkörös védelem nem azt jelentette, mint harcászatiilag, hanem azt, hogy azt, hogy úgy kell megváltoztatni a katonai szervezetek diszlokációját, hogy meg kell szüntetni azt, hogy egy ellenségkép irányába csoportosul, és helyette egy széleskörű, szórt diszlokációt kell végrehajtani. Tehát, azt kell mondanom, hogy a diszlokáció átalakítása, a ceglédi parancsnokság létrehozása, a dandár szervezetek és azok átalakítása, ez szép lassú folyamatként, de elsősorban a Végh Ferenc korszaka alatt tulajdonképpen ilyen értelemben végbement.

Az én megítélésem szerint aztán a légierőről való döntés is pozitívum, csak aztán annak is voltak huzavonái meg egyebek.

A nehéz fegyverzet helyett a rugalmas expedíciós képesség kialakítása is ilyen volt, de ide sorolhatnám a szerződéses haderőre való áttérést, az expedíciós képesség, a rugalmasság kialakítását, a külföldi részvételt, a nyelvi felkészítést.

A fegyverzeti fejlesztésben nem volt nagy előrelépés, mert az tényleg költségvetési problémát jelentett. De tudomásul vettük, hogy átalakítással és újfajta megközelítéssel a régi rendszerek egyike-másikra használható.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. NÉMETH József Lajos

Budapest, 2013.
6. évfolyam 1. szám

Mi az, ami negatív eredményként merül fel a honvédség átalakítása kapcsán, visszatekintve az '89-99-es időszakra?

Bizonyos fokig a lassúság, mert a honvédelmi ágazat nem nagyon állt a fejlesztés középpontjában, ennek következtében a fejlesztése bizonyos értelemben hol leállt, hol lassan ment, hol előre mozdult, aztán megint lassan ment.

A tétovázás oka meg az volt, hogy csak a katonai szemlélet érvényesült és bizonyos értelemben véve maga az egész politikai vezetés nem figyelt oda annyira ezekre a kérdésekre, mint amennyire kellett volna.

Számos elképzelés, ha úgy tetszik katonai ötletelés, a kormányzati konzultáció és a kormányzati prioritások megállapítása miatt ötletszerű maradt, vagy elmaradt, vagy lassabban valósult meg. A katonai ötletelést pedig maga a helyzet küszöbölté volna ki. Például az, ha nem konszolidálódik, és nem válik a balkáni válság ellenőrzötté, hiszen egy válságellenőrzött program alatt bizonyos konszolidáció van. Ha ezek tovább éleződtek volna és az ország érezte volna a biztonsági fenyegetést, vagy erős migráció indult volna be, vagy nagy súllyal presszionáltak volna minket a Zengő ügyben stb., akkor kormányzati és politikai döntés született volna, de így nagyon sok minden a honvédelmi vezetés alá tartozott.

Tehát a konszolidálódott biztonsági helyzet nem tette sürgössé azt, hogy ezek megoldódjanak, más problémák voltak az országban és vannak is, amelyeket ebben a tekintetben fontosabbak.

A honvédség átalakításának lehet az egy negatívuma, hogy elvesznek bizonyos fegyvernemi kultúrák?

Ez egy olyan kifejezés, amelyben a kultúra és maga az eszköz össze van kötve, de attól még lehet Magyarországon lovas-kultúra, hogy nincs huszárság. Mondjuk, harckocsi-kultúra valójában nem alakulhatott ki, mert az nem a miénk volt. Az kétségtelen, hogy voltak olyan meglehetősen botor ideológiák, amelyek a hagyományt túl akarták erőltetni, de ilyen most is van. Én például nem értek egyet azzal, hogy Ludovikának kell nevezni a tisztképzést, de ez az egész dolog beleillik egy másik koncepcióba. Voltak olyan nézetek, hogy újra meg kell növelni a harckocsik számát, meg kell növelni a tűzéréség, a páncéltörő tűzéréség számát, de ezek csak elhangzottak, a valóságban nem tették meg, többek között azért se, mert nincs rá pénz, de egyébként se váltak, nem artikulálódtak a koncepcióvá.

Az átalakítási folyamatok tervezésében/szervezésében és lebonyolításában milyen mértékben jelentek meg a vonatkozó aktuális szakmai/akadémiai/tudományos eredmények?

Akkoriban a Hadtudományi Társaság, amely akkor alakult, sokkal aktívabb volt, mint ma, és voltak konferenciái is, de működése elsősorban az oktatásban jelentkezett. Az intézetek részéről a Stratégiai Kutató Intézet már inkább hatott a véleményformálásra. Aztán néhány civil szervezetnek, a Külügyi Intézetnek, a mi alapítványunknak, a Tóth László által vezetett Szegedi Biztonságpolitikai Központnak – ahol rendszeres előadó voltam – egy bizonyos értelemben véve volt némi befolyása.

Összességében véve azt lehet mondani, hogy akik az átalakításokat végezték és ismerték az akadémiai eredményeket, azok figyelembe vették azokat, de ez személytől is függött. Így ez kevésbé volt érvényes a miniszterekre, inkább a biztonsági és védelempolitikai államtitkárokra, szakállamtitkárokra és a vezérkarra volt igaz ebben az időszakban.

Kulcsszavak: magyar biztonságpolitika, átalakítás, Magyar Honvédség, rendszerváltás

Keywords: Hungarian security policy, transformation, Hungarian Defence Forces, regime change